
Egypte werd al snel een staatseenheid en de Egyptenaren voelden aan dat het van gemeenschappelijk belang was om het land te verheffen. Samenwerken was uiterste noodzaak, om te strijden tegen de grilligheid van de Nijl. Griekenland kende echter een individualistische volksaard en een beperkte gerichtheid op het collectieve belang. Hier zien we Kuypers eigen maatschappijvisie terug: Kuyper liet zich negatief uit over Griekenland door het gebrek aan nationale eenheid. Deze nationale eenheid vormde in Kuypers visie een onmisbaar element voor de ontwikkeling van landen.²⁴

Wanneer Kuyper een land bezocht, was de volksaard een van de eerste punten waaraan hij aandacht besteedde. Deze historisch en geografisch bepaalde volksaard was voor hem heel belangrijk, omdat het de grondtoon vormt voor de sociale, politieke en morele structuren. Deze volksaard stond uiteraard in wisselwerking tot de religieuze aard van het volk, maar viel daarmee niet samen. Op de volksaard werd de rest van de samenleving gebouwd, de economie, het landsbestuur of de zedelijkheid. Naast de volksaard bleken echter meer zaken nodig te zijn voor Kuyper om een samenleving op te bouwen die daarbij ook nog goed functioneert. De regering van een land, en de institutionele ontwikkeling van de natiestaat moest in overeenstemming zijn met de volksaard van een land. Dit werkte Kuyper nader uit in de beschrijving van enkele landen, die we hieronder analyseren.

De natiestaat en organisatie van de samenleving

Een natiestaat als territoriale werkelijkheid

De volksaard was voor Kuyper een cruciaal gegeven in de vorming en het functioneren van staat en samenleving. Een natie kan bestaan zonder territoriale staat, zoals Kuyper ondervond bij Zigeuners en Joden. Deze beide naties behouden hun eigen cultuur en gewoonten hoewel ze doorgaans niet onder eigen bestuur vallen. Toch rekende Kuyper wel degelijk met de natiestaat als territoriale werkelijkheid. Vooral binnen Europa en rondom de Middellandse Zee zijn staten realiteit. Volkeren in de diaspora dienen zich te onderwerpen of te assimileren met het volk en de gebruiken van het land waarin ze te gast zijn. Het ronddolen van de Zigeuners, waaruit voor Kuyper hun niet-Europese oorsprong bleek, komt voort uit een misplaatste hoogmoed. Ze noemen zichzelf 'Roma' wat 'de mens' betekent, en miskennen daarmee andere volken. In diezelfde argumentatie is de hele wereld voor henzelf, en gebruiken ze als 'parasieten' de voordelen van andere samenlevingen. Een territoriale afbakening was essentieel voor Kuyper, zoals ook zichtbaar is bij het Joodse volk. Hoewel de Joden verspreid zijn over de

²⁴ Ibidem, II, pp. 177, 193-194.